

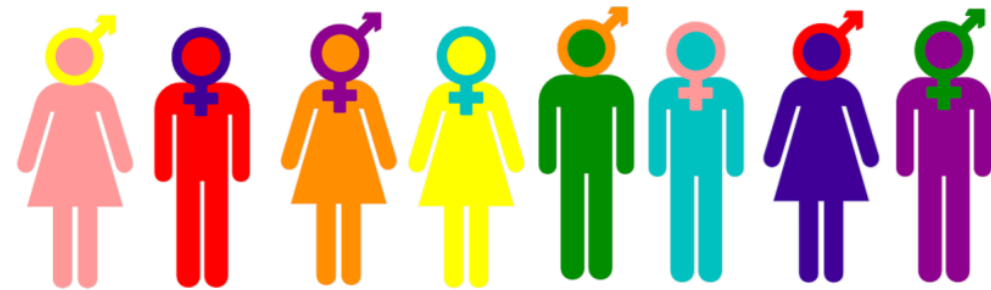

Δυσφορία φύλου σε παιδιά και εφήβους

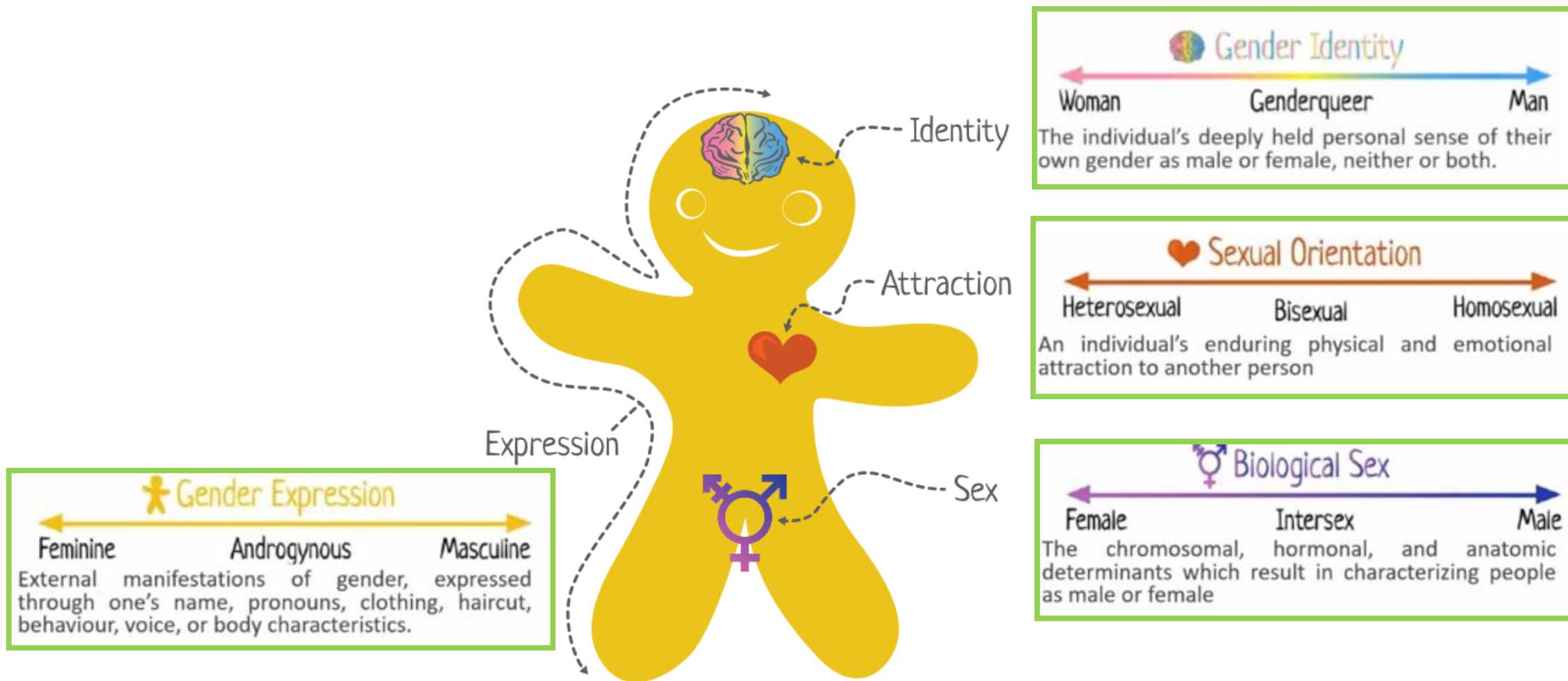
Γεωργία Σωτηρίου
Επικουρική Παιδιάτρος
Α' Παιδιατρική Κλινική Α.Π.Θ.

Διάγραμμα ομιλίας

- Βασικοί ορισμοί που αφορούν την ταυτότητα του φύλου
- Ασυμφωνία φύλου και Δυσφορία φύλου:
 - Επιδημιολογικά στοιχεία
 - Αιτιολογία: επιστημονικά δεδομένα
 - Αντιμετώπιση των παιδιών και εφήβων με δυσφορία φύλου
 - Σχετική νομοθεσία
- Συμπεράσματα

The Genderbread Person

Βασικοί ορισμοί

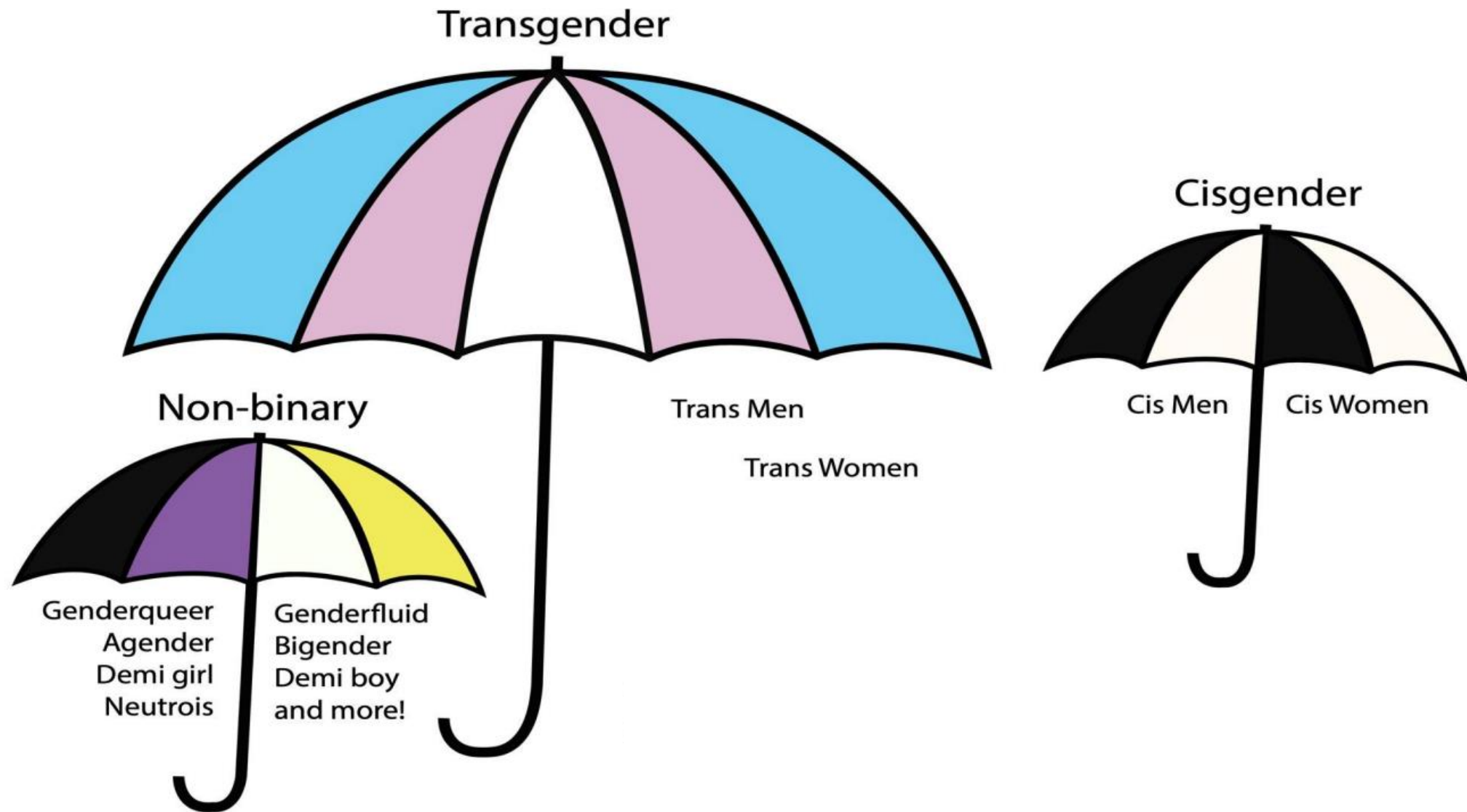
- **Cisgender**: τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου συμφωνεί με το βιολογικό τους φύλο
- **Transgender**: τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου δε συμφωνεί με το βιολογικό τους φύλο
- **Non Binary**: ταυτότητες φύλου που εξαιρούνται του διπόλου αρσενικό - θηλυκό

Gender is less like this:

And more like this:

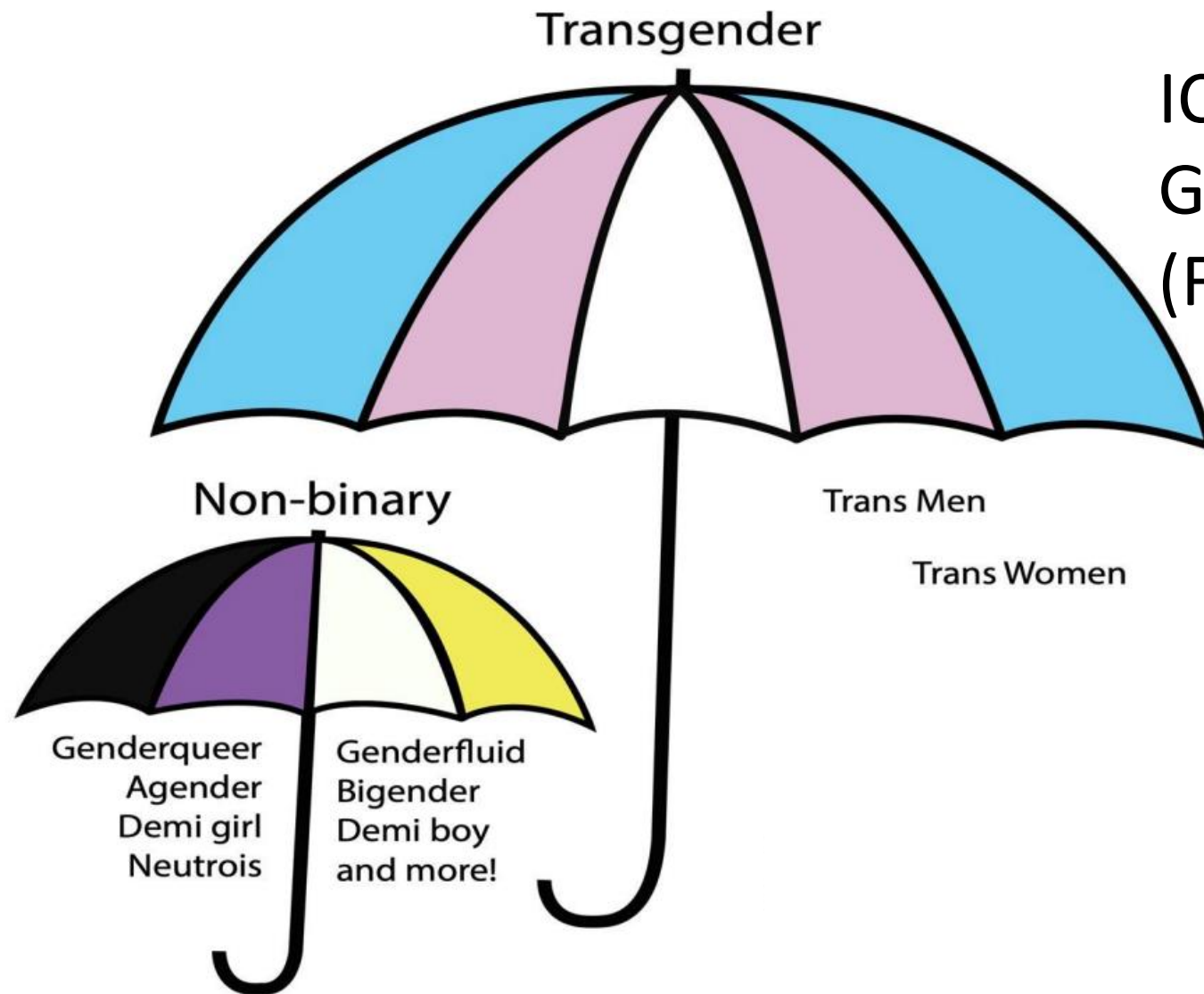

<https://nwlc.org/>

Α' Παιδιατρική Κλινική Α.Π.Θ.

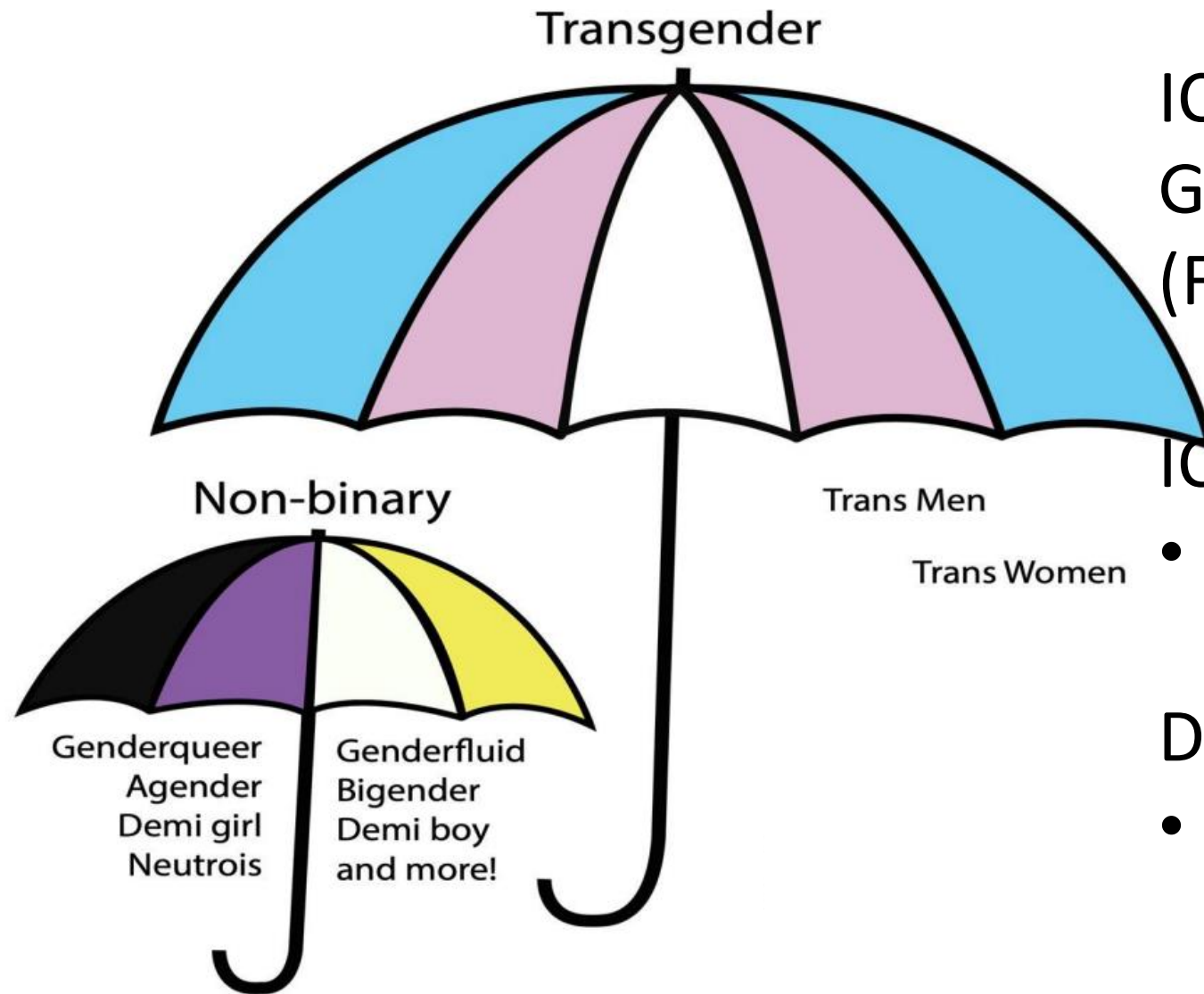

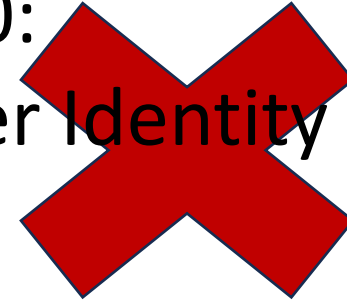
ICD-10:
Gender Identity Disorder
(F64)

<https://nwlc.org/>

ICD-10:
Gender Identity Disorder
(F64)

ICD-11:

- Gender incongruence (HA60)

DSM-V:

- Gender Dysphoria (302.85)

<https://nwlc.org/>

ICD-10 VS ICD-11

➤ Gender incongruence (ασυμφωνία του φύλου)

- Δεν περιλαμβάνεται στην κατηγορία των “Mental and behavioural disorders”, αλλά στην “Conditions related to sexual health – 6A50”, ως απλή ιατρική κατάσταση
- Στόχος: η εξασφάλιση της πρόσβασης των τρανς στις απαραίτητες ιατρικές υπηρεσίες, χωρίς στιγματισμό

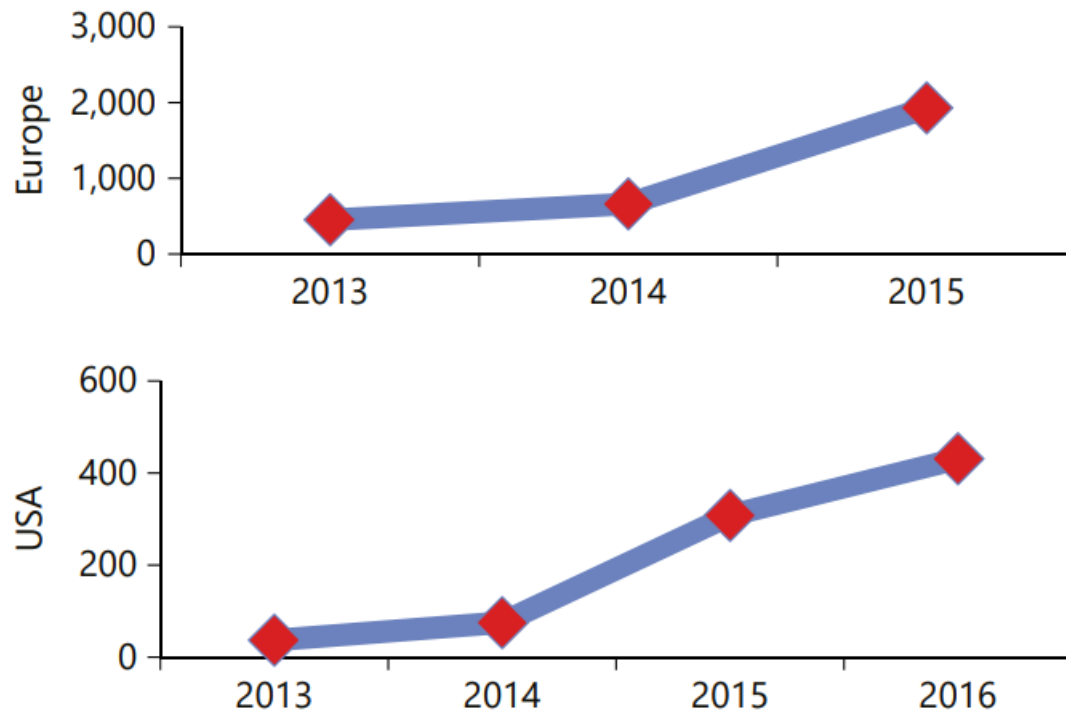
Επιδημιολογικά στοιχεία σε παιδιά και εφήβους

- Ο επιπολασμός της δυσφορίας φύλου (GD) σε παιδιά και εφήβους κυμαίνεται από 1,2 έως 2,7%
- Γεωγραφικές διαφορές που επηρεάζονται από τις κοινωνικές νόρμες και τα διαγνωστικά κριτήρια που χρησιμοποιούνται
- Αναστροφή στην αναλογία του φύλου των ατόμων με GD:
(1999-2005) Α/Θ: 2,11/1
(2006-2013) Α/Θ: 1/1,76

Skordis et al., Gender dysphoria in children and adolescents: an overview, Hormones 2020

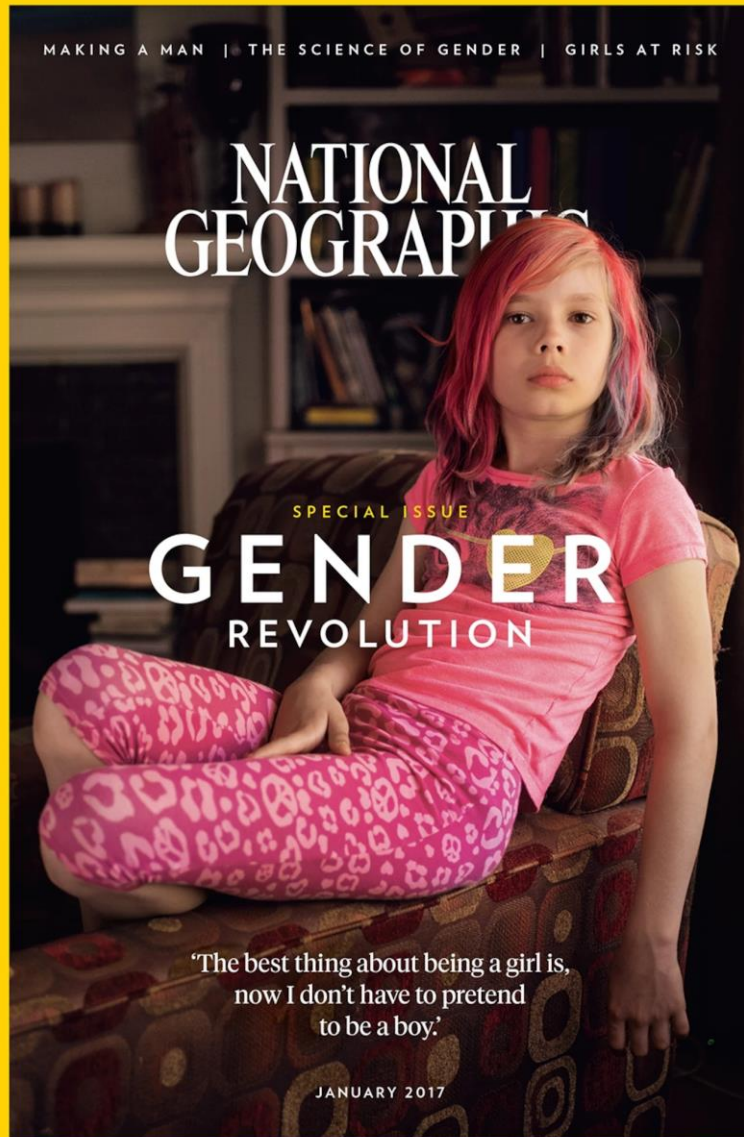
Αύξηση των παιδιών και εφήβων με GD που απευθύνονται σε εξειδικευμένα κέντρα

- Πραγματική αύξηση
- Αναζητούν πιο εύκολα βοήθεια
- Ευαισθητοποίηση του κοινού μέσω MME και διαδικτύου
- LGBTQ ομάδες υποστήριξης
- **Καμπάνιες για μείωση των διακρίσεων**
- **Αυξημένη ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών υγείας**

Skordis et al., ESPE and PES International Survey of Centers and Clinicians Delivering Specialist Care for Children and Adolescents with GD, 2019

"Many of us learned in high school biology that sex chromosomes determine a baby's sex, full stop: XX means it's a girl; XY means it's a boy.

But on occasion, XX and XY don't tell the whole story"

Αιτιολογία της δυσφορίας φύλου

Skordis et al., Gender dysphoria in children and adolescents: an overview, Hormones 2020

Νευροβιολογική βάση της GD

- Ο κλινόμορφος πυρήνας της τελικής ταινίας είναι 2πλάσιος σε μέγεθος στους άντρες σε σχέση με τις γυναίκες
ΑΛΛΑ παρόμοιος σε cis και trans γυναίκες
- Ο αριθμός των νευρώνων που εκφράζουν την κισπεπτίνη παρόμοιος σε cis και trans γυναίκες, καθώς και σε cis και trans άντρες

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η σεξουαλική διαφοροποίηση στον εγκέφαλο ακολουθεί διαφορετική οδό από αυτή των γεννητικών οργάνων

Male-to-female transsexuals have female neuron numbers in a limbic nucleus.

J Clin Endocrinol Metab, 2000

Kisspeptin expression in the human Infundibular nucleus in relation to sex, gender identity, and sexual orientation. J Clin Endocrinol Metab, 2016

Λειτουργική νευροανατομία

Ελέγχθηκαν με λειτουργική MRI:

- Παιδιά cis/trans: 39/31
- Έφηβοι cis/trans: 41/40

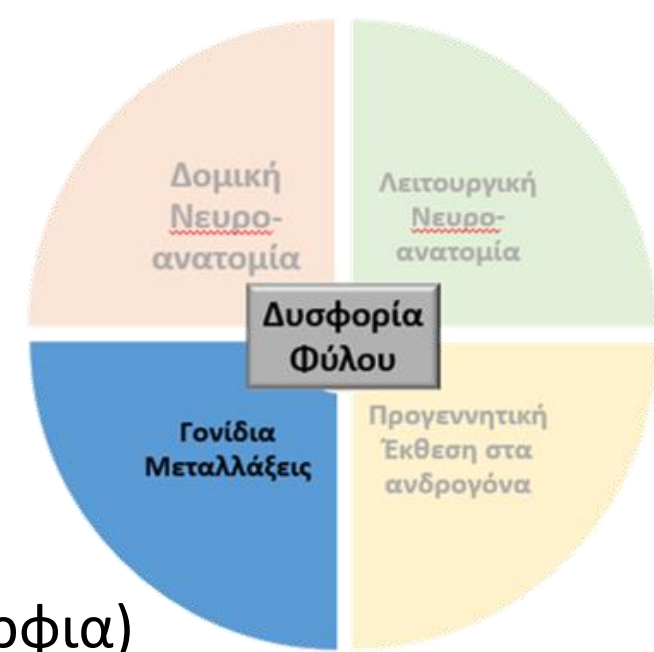
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Χωρίς διαφοροποίηση στα παιδιά, αλλά στους εφήβους εμφανίζονται λειτουργικά μοτίβα άτυπα για το καταγεγραμμένο φύλο τους, αλλά ειδικά για το φύλο που επιθυμούν

Brain functional connectivity patterns in children and adolescents with gender dysphoria: Sex-atypical or not?, Psychoneuroendocrinology, 2017

Μεταλλάξεις / Πολυμορφισμοί

- Μελέτες σε οικογένειες (ζεύγη παιδιών/γονέων ή δίδυμα αδέρφια) αναζητούν συσχέτιση μεταξύ GD και μεταλλάξεων ή πολυμορφισμών σε γονίδια που εκφράζουν ορμόνες του φύλου
- Συμφωνία μεταξύ μονοζυγωτικών διδύμων: 39,1%
- Συμφωνία μεταξύ διζυγωτικών διδύμων: 0%

Gender identity disorder in twins: a review of the case report literature. J Sex Med, 2012

Η υπόθεση “John/Joan”

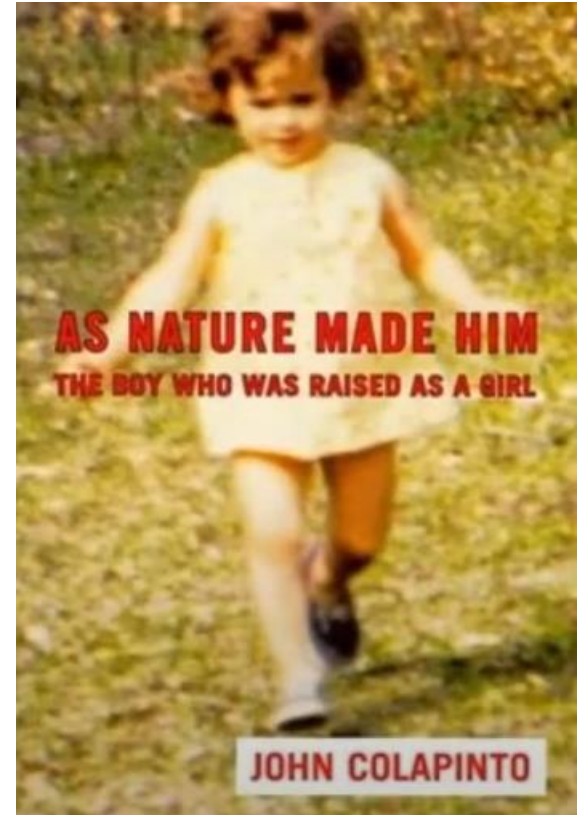
- Καναδάς, 1965: Γεννιούνται δίδυμα αγόρια, ο Bruce και ο Brian Reimer
- Κατά την περιτομή με ηλεκτροκαυτηρίαση, καταστρέφεται ανεπανόρθωτα το πέος του Bruce
- Ο καθηγητής John Money προτρέπει τους γονείς να μεγαλώσουν τον Μπρους ως κορίτσι, μετονομάζεται σε Brenda, υπόκειται σε ορχεκτομή και λαμβάνει ορμονική θεραπεία

Η υπόθεση “John/Joan”

- 1990: ερευνητές αποκαλύπτουν ότι η Μπρέντα ουδέποτε κοινωνικοποιήθηκε ως κορίτσι
- 15 ετών: παίρνει το όνομα Ντέιβιντ, γίνεται μαστεκτομή και φαλοπλαστική και λαμβάνει τεστοστερόνη
- Ζει ως άντρας, παντρεύεται, υιοθετεί παιδιά
- 2000: Διηγείται την ιστορία του σε βιβλίο
- 2004: Αυτοκτονεί σε ηλικία 38 ετών

Τα γονίδια επικράτησαν του περιβάλλοντος

Έκθεση στα ανδρογόνα

- 46 XX : Συγγενής υπερπλασία των επινεφριδίων
7% πιθανότητα εμφάνισης GD
- 46 XY : Αντίσταση στη δράση των ανδρογόνων
- 46 XY: Διαταραχή στη σύνθεση των ανδρογόνων
(17 b HSD, **5a Reductase**)

Ατελής αρρενοποίηση, συχνά μεγαλώνουν ως κορίτσια **αλλά** >60% αυτοπροσδιορίζονται ως αγόρια στην εφηβεία

Αντιμετώπιση παιδιών με GD

- Στα προεφηβικά παιδιά:
 - Persisters: 20%
 - Non-persisters: 80%
- Α/Θ: 6/1 έως 3/1
- Συστήνεται η παρακολούθηση, με ανοιχτό το ενδεχόμενο ιατρικής παρέμβασης μελλοντικά

Dramatic increase of gender dysphoria in youth, Lakartidningen. 2017

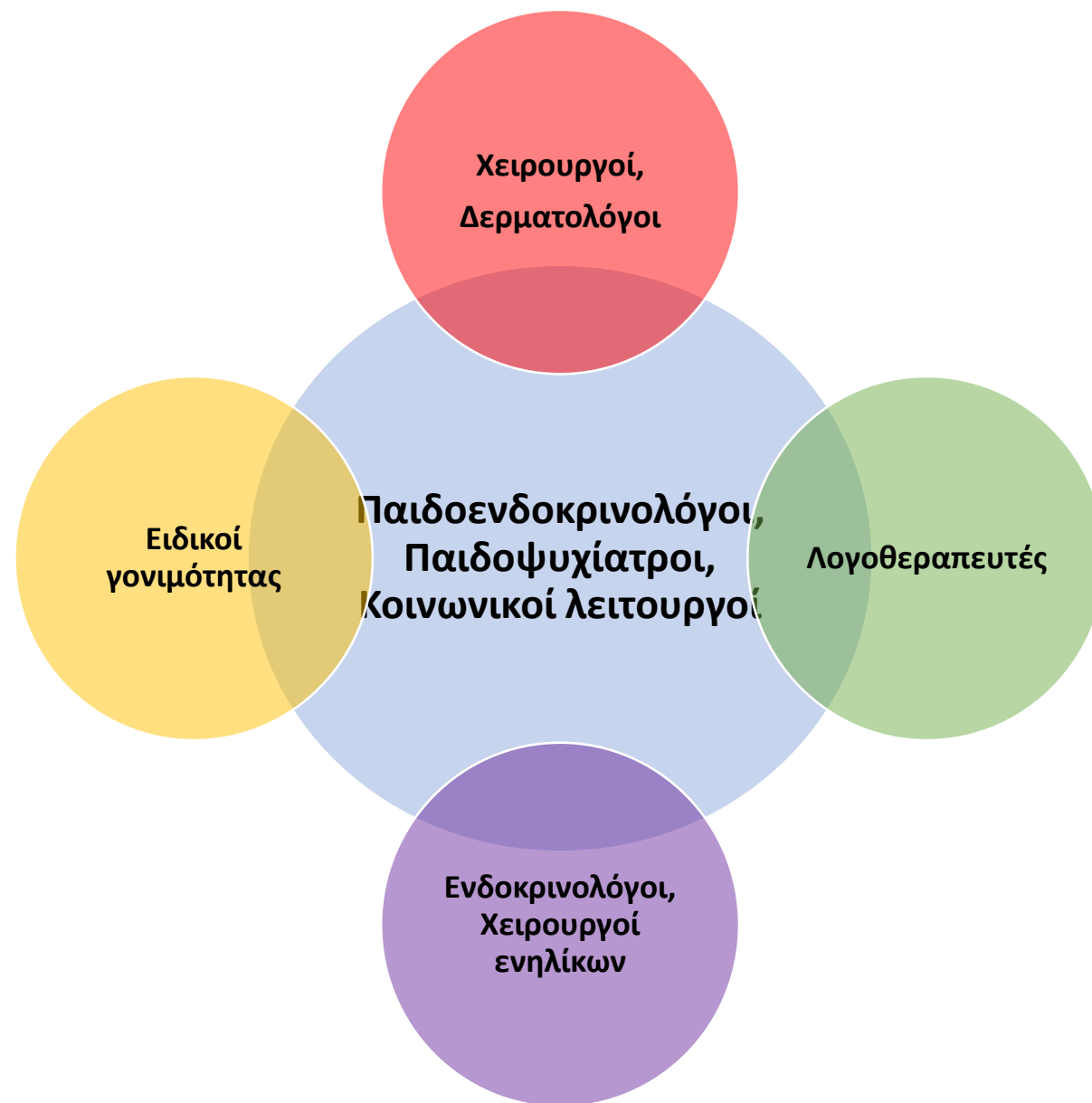
Αντιμετώπιση εφήβων με GD

- Έφηβοι:
 - **Persisters: 80-100%**
 - Non-persisters: 0-20%
- Α/Θ : 1/1

Dramatic increase of gender dysphoria in youth, Lakartidningen. 2017

Διεπιστημονική προσέγγιση

Διεπιστημονική προσέγγιση

Κράτος / Νόμοι

- Σχολείο
- Νοσοκομείο
- Σχέσεις παιδιού/γονέων

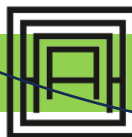
Ειδικοί
γονιμότητας

Χειρουργοί,
Δερματολόγοι

Παιδοενδοκρινολόγοι,
Παιδοψυχίατροι,
Κοινωνικοί λειτουργοί

Λογοθεραπευτές

Ενδοκρινολόγοι,
Χειρουργοί
ενηλίκων

Επαναπροσδιορισμός φύλου “The Dutch Model”

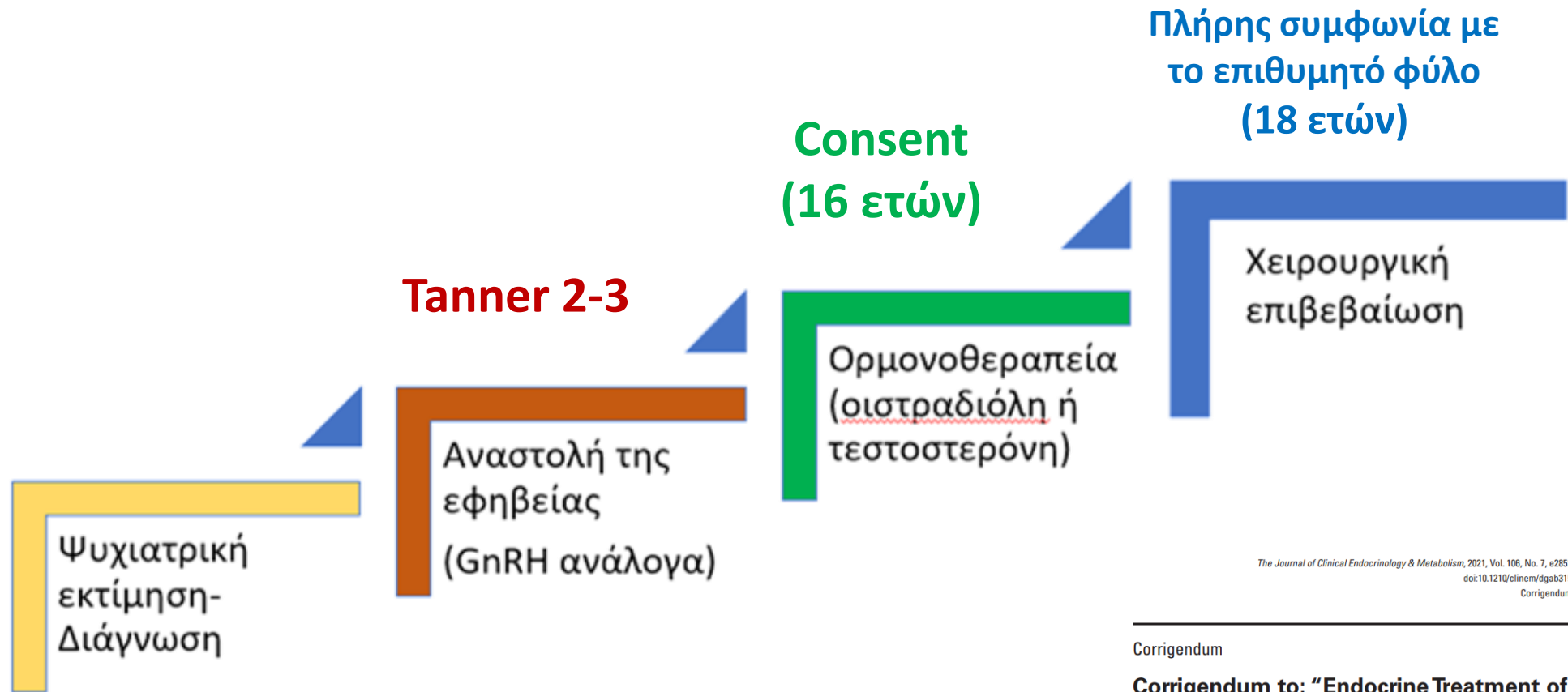
Amsterdam Center of Expertise on Gender Dysphoria:

- Follow-up σε 3500 τρανς που έλαβαν ορμονική θεραπεία επαναπροσδιορισμού του φύλου στην ενήλικη ζωή έδειξε αυξημένα επίπεδα θνησιμότητας, κυρίως λόγω ψυχοκοινωνικών αιτιών (αυτοκτονίες, κατάχρηση ουσιών κλπ.), ακόμα και αν έλαβαν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες υγείας
- Έντονο στρες κατά την εφηβεία με επακόλουθη διαταραχή λειτουργικότητας σε συναισθηματικό, ακαδημαϊκό και οικογενειακό επίπεδο
- Τρανς άτομα που υποβλήθηκαν σε νεαρότερη ηλικία σε ορμονική θεραπεία επαναπροσδιορισμού του φύλου, ενσωματώθηκαν καλύτερα στο νέο φύλο – μεγαλύτερη συμφωνία μεταξύ εξωτερικής εμφάνισης και ταυτότητας φύλου

Επαναπροσδιορισμός φύλου

“An Endocrine Society Clinical Practice Guideline”

The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism, 2021, Vol. 106, No. 7, e2852
doi:10.1210/clinem/dgab315
Corrigendum

Corrigendum

Corrigendum to: “Endocrine Treatment of Transsexual Persons: An Endocrine Society Clinical Practice Guideline”

Received: 30 April 2021; First Published Online: 8 May 2021; Corrected and Typeset: 8 May 2021.

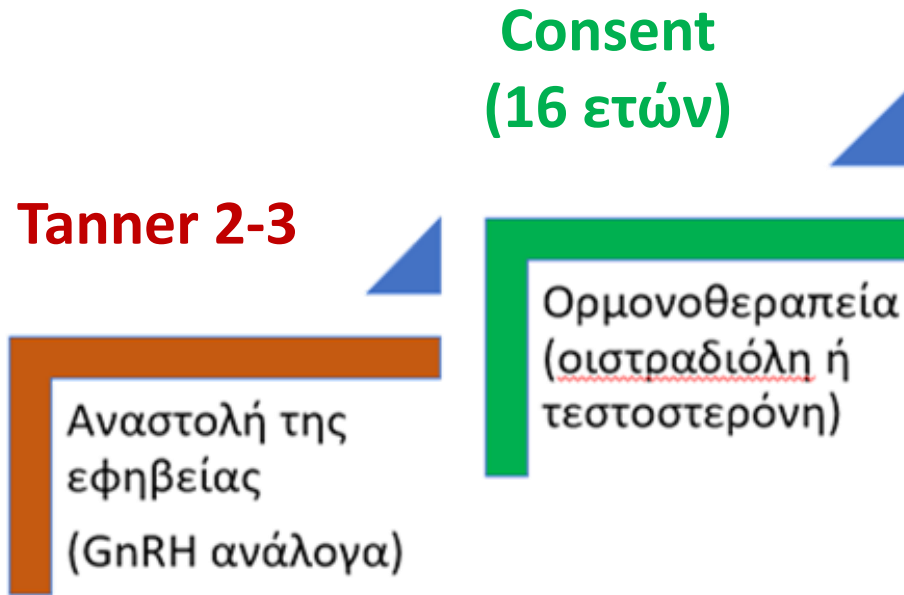

Επαναπροσδιορισμός φύλου

“An Endocrine Society Clinical Practice Guideline”

- **Στόχοι:**

- Προλαμβάνουν την ανάπτυξη των ανεπιθύμητων δευτερογενών χαρακτηριστικών του φύλου
- Εξασφάλιση χρόνου για τη λήψη αποφάσεων για περαιτέρω θεραπείες

- **Στόχοι:**

- Επαγωγή ανάπτυξης των επιθύμητων δευτερογενών χαρακτηριστικών του φύλου
- Συμφωνία εξωτερικής εμφάνισης με το επιθυμητό φύλο

Προκλήσεις

Ψυχολογικοί Παράγοντες:

- Ταυτότητα
- Επιθυμίες
- Ικανότητα συναίνεσης
- Συνυπάρχουσες καταστάσεις:
 - Αυτισμός
 - Κατάθλιψη
 - Αυτοκτονικός ιδεασμός
 - Διατροφικές διαταραχές

Σωματικοί Παράγοντες:

- Ανεπιθύμητες ενέργειες
- **Γονιμότητα**
- Μακροπρόθεσμα αποτελέσματα:
 - Οστική πυκνότητα
- Τελικό ύψος

Κοινωνικοί Παράγοντες:

- Οικογένεια
- Συνομήλικοι
- Σχολείο
- Νόμος

Μελέτη TYCUS (Trans Youth Care-United States Study)

- Προοπτική μελέτη παρατήρησης σε 4 κέντρα στις ΗΠΑ, που ξεκίνησε το 2016
- Αξιολόγηση σωματικών και ψυχολογικών παραμέτρων σε διάστημα παρακολούθησης 2 ετών σε δυο ξεχωριστές κοόρτες:
 - Έναρξη GnRH (n=95)
 - Έναρξη ορμονοθεραπείας επιβεβαίωσης του φύλου (n=316)

Ενθαρρυντικά τα αποτελέσματα στην ψυχοκοινωνική λειτουργικότητα των τρανς ατόμων που είχαν πρόσβαση στις εξειδικευμένες ιατρικές υπηρεσίες από την εφηβική ηλικία

The **NEW ENGLAND**
JOURNAL of MEDICINE

Psychosocial Functioning in Transgender
Youth after 2 Years of Hormones

Kim Petras

Το νεαρότερο άτομο που υποβλήθηκε σε χειρουργείο επαναπροσδιορισμού του φύλου σε ηλικία 16 ετών, στη Γερμανία

Kim Petras - Dr. Bernd Meyenburg

«Με ρώτησαν αν πλέον αισθάνομαι γυναίκα, αλλά η αλήθεια είναι πως πάντα αισθανόμουν γυναίκα, απλά ήμουν σε λάθος σώμα»

“It would have been a crime to let Kim grow up as a man. There are very few people in whom it's so obvious.”

Νομική αναγνώριση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

- 2008: Αρχές της Yogyakarta των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που αφορούν το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα του φύλου

“Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law. Persons of diverse sexual orientations and gender identities shall enjoy legal capacity in all aspects of life. Each person’s self-defined sexual orientation and gender identity is integral to their personality and is one of the most basic aspects of self-determination, dignity and freedom. **No one shall be forced to undergo medical procedures, including sex reassignment surgery, sterilisation or hormonal therapy, as a requirement for legal recognition of their gender identity.** No one shall be subjected to pressure to conceal, suppress or deny their sexual orientation or gender identity”

Νομική αναγνώριση στην Ελλάδα

Άρθρο 3

Διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου – Προϋποθέσεις

2. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου απαιτείται πλήρης δικαιοπρακτική ικανότητα, με εξαίρεση **τους ανήλικους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έβδομο (17ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει ρητή συναίνεση των ασκούντων τη γονική τους μέριμνα και τους ανηλίκους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο (15ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει επιπλέον θετική γνωμάτευση διεπιστημονικής Επιτροπής που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας για δύο (2) έτη, στην οποία μετέχουν: α) ένας παιδοψυχίατρος, β) ένας ψυχίατρος, γ) ένας ενδοκρινολόγος, δ) ένας παιδοχειρουργός, ε) ένας ψυχολόγος, στ) ένας κοινωνικός λειτουργός και ζ) ένας παιδίατρος, ως Πρόεδρος, άπαντες με εξειδίκευση στο συγκεκριμένο ζήτημα**

2771

**ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

13 Οκτωβρίου 2017ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΑρ. Φύλλου 152

ΝΟΜΟΙ
ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4491
Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου - Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και άλλες διατάξεις.
**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**
Εκδίδωμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:
ΜΕΡΟΣ Α'
Άρθρο 1
Δικαιώματα του προσώπου με βάση την ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά φύλου
1. Το πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου του ως στοιχείου της προσωπικότητάς του.
2. Το πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της προσωπικότητάς του με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου του.
Άρθρο 2
Ορισμοί
1. Ως ταυτότητα φύλου νοείται ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή του με βάση τα βιολογικά του χαρακτηριστικά. Η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνει την προσωπική αίσθηση του σώματος, καθώς και την κοινωνική και εξωτερική έκφραση του φύλου, τα οποία ανταποκρίνονται στη βούληση του προσώπου. Η προσωπική αίσθηση του σώματος μπορεί να συνδέεται και με αλλαγές που οφείλονται σε ιατρική αγωγή ή άλλες ιατρικές επεμβάσεις που επιλέχθηκαν ελεύθερα.
2. Ως χαρακτηριστικά φύλου νοούνται τα χρωμοσωμικά, γονιδιακά και ανατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου, τα οποία συμπεριλαμβάνουν πρωταγενή χαρακτηριστικά, όπως τα αναπαραγωγικά όργανα, και δευτερογενή χαρακτηριστικά, όπως η μυϊκή μάζα, η

Άρθρο 3
Διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου – Προϋποθέσεις
1. Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ ταυτότητας φύλου και καταχωρισμένου φύλου το πρόσωπο μπορεί να ζητήσει τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου του, ώστε αυτό να αντιστοιχεί στη βούληση, στην προσωπική αίσθηση του σώματος και στην εξωτερική του εμφάνιση.
2. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου απαιτείται πλήρης δικαιοπρακτική ικανότητα, με εξαίρεση τους ανήλικους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έβδομο (17ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει ρητή συναίνεση των ασκούντων τη γονική τους μέριμνα και τους ανηλίκους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο (15ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει επιπλέον θετική γνωμάτευση διεπιστημονικής Επιτροπής που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας για δύο (2) έτη, στην οποία μετέχουν: α) ένας παιδοψυχίατρος, β) ένας ψυχίατρος, γ) ένας ενδοκρινολόγος, δ) ένας παιδοχειρουργός, ε) ένας ψυχολόγος, στ) ένας κοινωνικός λειτουργός και ζ) ένας παιδίατρος, ως Πρόεδρος, άπαντες με εξειδίκευση στο συγκεκριμένο ζήτημα.
3. Προϋπόθεση για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου είναι το πρόσωπο που αιτείται τη διόρθωση να μην είναι έγκυμο.
4. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου δεν απαιτείται να βεβαιώνεται ότι το πρόσωπο έχει υποβληθεί σε οποιαδήποτε προηγούμενη ιατρική επέμβαση. Δεν απαιτείται επίσης η οποιαδήποτε προηγούμενη εξέταση ή ιατρική αγωγή που σχετίζεται με τη σεξουαλική ή ψυχική του υγεία.
Άρθρο 4
Διαδικασία
1. Η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου γίνεται με δικαστική απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 782 ΚΠολΔ. Στην αίτηση δηλώνονται το επιθυμητό φύλο, το κύριο όνομα που επιλέγεται και το προσαρμοσμένο σχετικά επίσημο. Στην αίτηση επισυνάπτεται αντίγραφο της λησάρχικης πράξης γέννησης του προσώπου.
2. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου απαιτείται αυτοπρόσωπη δήλωση ενώπιον του δικαστή.

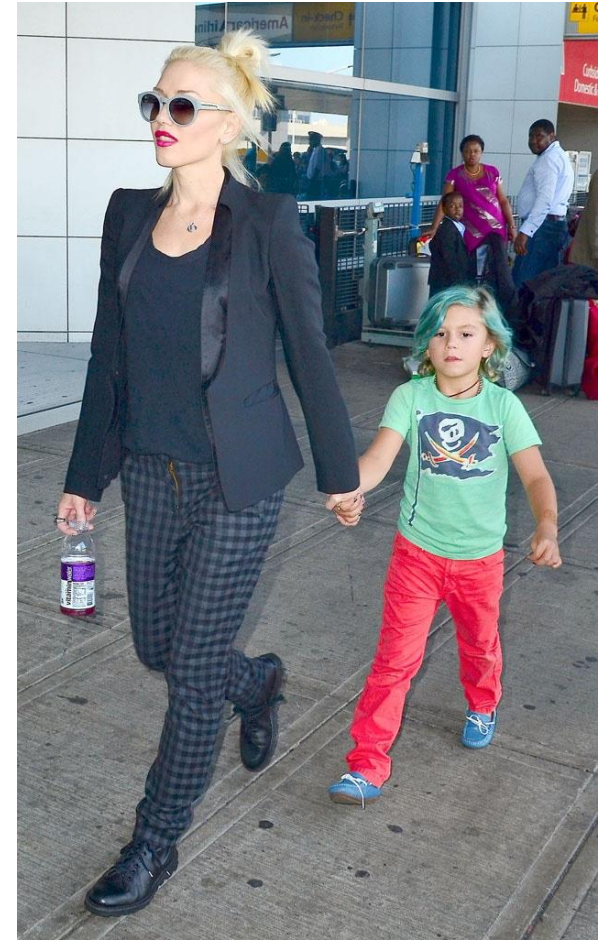
Συμπεράσματα

- Η επιστημονική κοινότητα αντιλαμβάνεται την ταυτότητα του φύλου ως **φάσμα**, και όχι ως δίπολο (αρσενικό-θηλυκό)
- Η ασυμφωνία του φύλου **δε** θεωρείται πλέον πάθηση, αλλά είναι μία κατάσταση που απαιτεί πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες
- Οι ιατρικές παρεμβάσεις επαναπροσδιορισμού του φύλου έχουν σαφή οφέλη στη λειτουργικότητα των τρανς ατόμων όταν γίνονται έγκαιρα
- **Οφείλουμε, ως επαγγελματίες υγείας, γονείς, κοινωνία, να αντιμετωπίζουμε όλα τα παιδιά με αγάπη, κατανόηση, σεβασμό**

LIFESTYLE

'Born who they are': celebs who've embraced their transgender kids

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Δυσφορία φύλου σε παιδιά και εφήβους

Γεωργία Σωτηρίου
Επικουρική Παιδιάτρος
Α' Παιδιατρική Κλινική Α.Π.Θ.